

Det uldhårede næsehorn fra Nordslesvig.

Af

H. ØDUM.

I 1938 beskrev MAGNUS DEGERBØL en fossil eller subfossil knogle fra Nordslesvig, og han bestemte denne — den øvre ende af et spoleben (radius) — som formentlig tilhørende det uldhårede næsehorn, *Rhinoceros antiquitatis* (1). Ifølge de da foreliggende oplysninger (omhyggeligt meddelt af indsenderen, gårdejer HANS SCHMIDT, Gorsblok) skulle knoglen ca. 50 år tidligere være fundet på en mark ved Højrup, 6 km NV for Toftlund.

Som det første — og hidtil eneste — fund af denne art i Danmark har det selvfølgelig stor interesse, så det ville være af betydning, om fundforholdene, og hermed om muligt alderen, kunne belyses nærmere.

Inden knoglen endte hos HANS SCHMIDT, som i 1935 sendte den ind til Zoologisk Museum, havde den ligget ca. 30 år hos CHRISTIAN WERMER i Arrild, som i sin tid have fået den af sin fætter »Landmand af samme navn, CHRISTIAN WERMER i Højrup, hos hvem den havde ligget i en længere årrække, rundt regnet 20 år, efter at være fundet på en af gårdens marker«. — Dermed er vi tilbage i 1880'erne, så den overleverede tradition må tages med varsomhed.

Dertil kommer, hvad DEGERBØL også straks var opmærksom på, at knoglens bevaringstilstand ikke er helt almindelig. DEGERBØL nævner, at den ved sin »gulbrune farve og anselige vægt viste sig at være fossiliceret i væsentlig grad —.« Han sikrer sig også — igennem HANS SCHMIDT — at knoglen ikke kan være hjembragt af f.eks. en-sømand (hvad man har oplevet med andre fund).

Imidlertid rimer knoglens tilstand: fossiliceret, men ellers særdeles vel bevaret, ikke med de angivne fundforhold. En knogle, der havde henligget overfladisk eller tæt under jordoverfladen gennem meget lange tidsrum, ville være opløst eller smuldret; terrænet omkring Højrup ligger udenfor sidste nedisnings grænse, og overfladen er stærkt udvasket for kalk.

På den anden side ligner den tunge, stærkt fossilicerede knogle heller ikke de knogler, der andetsteds er fundet utvivlsomt indlejrede dybere i jorden, — der tænkes her især på knoglerne fra Seest ved Kolding (2).

Den omhandlede knogle minder i sin bevaringstilstand meget mere om knogler fra de interglaciale lokaliteter omkring Berlin især Rixdorf (3), og jeg må indrømme, at jeg har været inde på den arbejdshypotese, at vor knogle kunne være hjembragt derfra.

Tanken er ikke så fjern endda. Knogler af interglaciale pattedyr er ikke sjældne ved Berlin, og de forekommer ret almindeligt i samlinger. Tager man tidspunktet 1880'erne i betragtning, et tidspunkt, hvor de unge mænd

fra Nordslesvig var soldater i Berlin, var det ikke utænkeligt, at en interesseret mand kunne have bragt en knogle med hjem. — Der syntes at være grundlag for en nærmere undersøgelse af den første CHRISTIAN WERMERS liv.

Jeg drøftede sagen med HANS SCHMIDT, som med stor interesse satte mig på sporet, og jeg fandt efterhånden frem til den første CHRISTIAN WERMERS endnu levende kusine og hendes mand, til en ungdomsbekendt af ham, CLAUS FRIIS, Løgumgaard, og endelig til hans datter, fru KRISTINE ROSSEN JAKOBSEN i Hjordkær. De oplysninger, der blev givet mig, gav følgende.

CHRISTIAN PETERSEN WERMER er født 29/10 1860 i Kløjning, død 6/11 1928 i Hjordkær. Han var en ivrig samler af alt ejendommeligt, oldsager og naturgenstande, — men ingen vidste af, at han skulle have været i Berlin. Han var på session i 1880, 1881 og 1882, og sessionsprotokollen (i Landsarkivet i Aabenraa) med tilføjelsen »Ers. Res. I. Instr.z. Ü.« for det sidste år viste, at han var blevet udtaget til reserven, d. v. s. med nogle få ugers uddannelse hjemme, — han har næppe nogensinde været i Berlin.

Udover dette oplyste slægtens medlemmer imidlertid, at han heller aldrig havde boet i Højrup. Traditionen var blevet forvansket.

Efter at være blevet gift, levede han en årrække i Endrupskov, 14 km ØSØ for Ribe, hvor han havde en nærmere betegnet gård i tiden 1887—1903; derfra overtog han en gård i Hyrup Ø for Toftlund, og derefter boede han til leje (uden gård) i Tiset og Gram, indtil han tilsidst flyttede til Hjordkær.

Det var tilsyneladende ret negativt, men også kun tilsyneladende. For på CHR. WERMER's ejendom i Endrupskov ligger en grusgrav, der nu er tilgroet, men hvorfra der i tidens løb er foretaget indsamlinger, fortrinsvis af et meget stort antal tertiærmollusker. Noget uomtvisteligt knoglefund derfra er mig ikke bekendt, men alene de mange tertiærmollusker på sekundært leje viser, at den is eller det smeltevand, der har leveret grusmaterialet, har eroderet i ældre aflejringer. Er der indblandet tertiærmateriale i gruset, kan der også være interglacial.

Nogen sikkerhed for, at den omhandlede knogle hidrører fra Endrupskov har vi ikke, men efter alt det oplyste må det vist siges at være overordentlig sandsynligt. Absolut sikkerhed kan ikke fås, når alle implikerede er døde, og der ikke foreligger noget skriftligt.

Er denne antagelse om knoglens proveniens fra Endrupskov rigtig, er vi imidlertid kommet nærmere til en aldersbestemmelse. Endrupskov ligger udenfor den yderste grænse for sidste nedisning, og gruset i bakken ved Endrupskov er aflejret i næstsidsste glacialtid (4). Knoglen kan følgelig ikke være yngre end næstsidsste interglacial.

LITTERATUR

1. DEGERBØL, MAGNUS. Om et Fund af Næsehorn i Danmark. — Nath. Tid., 2. årg. nr. 4. pag. 52. 1938. — København.
2. — Recent Discoveries of Remains of Mammals from Glacial Deposits in Denmark. — Kgl. D. Vidensk. Selsk., Biol. Skr. Bd. 6. nr. 8. 1952. — København.
3. WOLDSTEDT, PAUL. Das Eiszeitalter. — Stuttgart 1929.
4. ØDUM, HILMAR. Bemærkninger om Vestgrænsen for den sidste Nedisning i Nordslesvig. — M.D.G.F. Bd. 7, pag. 171. 1927. — København.